

1972 tudi v letu 1977 ohranilo dvojezične topografske napise, medtem ko je bila ta pravica odvzeta 125 naseljem; po letu 1972 si je 16 naselij na novo pridobilo pravico, da uporabljajo dvojezične topografske napise.

Knjižica je izredno praktični pripomoček, ki na preprost in pregleden način daje vse potrebne in osnovne podatke — v obeh jezikih — o slehernem naselju na dvojezičnem ozemlju južne Koroške. Obenem pa je delo tudi dragocen in neovrgljiv dokument o naglem krčenju najosnovnejših jezikovnih pravic Slovincem na avstrijskem Koroškem.

M. Natek

Književnost o krasu

Acta carsologica — Krasoslovni zbornik, 10 (1981), SAZU, Razr. za narav. vede, Inštitut za raziskovanje krasa, str. 212, 35 slik, 12 prilog, Ljubljana 1982

Zbornik obsega devet prispevkov šestih avtorjev — sodelavcev oziroma zunanjih sodelavcev Inštituta — s čimer je predstavljena glavnina inštitutskega raziskovalnega dela s področja krasoslovja in speleologije v preteklih letih. Vsebina zajema dva večja sklopa: kraško površje (štirje prispevki) in kraško podzemlje (pet prispevkov). Poleg sintetskega prispevka so še dela s področja morfotektonike, hidrologije in sedimentologije. Z regionalnega vidika obravnava šest prispevkov dinarski kras v povirju Ljubljane, osredotočenih na Planinsko polje, dva prispevka skrajno izmed dinarskih planot — Banjščice, eden pa celotno Slovenijo.

V prvem, sintetskem, prispevku P. H a b i č podrobneje predstavi »*Pregledno speleološko karto Slovenije*«. Inštitut je vrsto let delal na raziskovalni nalogi »Speleološka karta Slovenije«, kjer je podrobneje obdelano kraško podzemlje po posameznih listih (1 : 25.000 in 1 : 50.000). Pričujoči prispevek je prva sintetična obdelava zbrane gradiva, predstavljena tudi na karti v prilogi v dvobarvnem tisku. Priložena Speleološka karta je pravzaprav karta slovenskega krasa, saj poleg speleoloških, morfoloških in hidroloških elementov posebej poudarja tipizacijo in razprostranjenost krasa. Kras je klasificiran glede na kamninsko osnovo, na globino zakraselosti, na hidrološke značilnosti, na nadmorsko višino in glede na regijo. V besedilu so podrobneje obdelane speleološke značilnosti posameznih tipov krasa.

V prispevku »*Kraški relief in tektonika*« P. H a b i č ugotavlja skladnost med višinsko razporeditvijo morfostrukturnih blokov in kraškim površjem. Ker s pomočjo erozijsko-korozijske teorije ter klimatske geomorfologije ni mogoče razložiti vseh značilnosti dinarskega krasa, skuša avtor to opraviti s pomočjo morfostrukturnih enot. Na konkretnih primerih podrobneje razlaga, kako navpični premiki blokov vplivajo na razvoj kraškega površja in podzemlja.

Naslednji H a b i č e v članek »*Kraški izvir Mrzlek, njegovo zaledje in varovalno območje*« sodi med članke s hidrološko vsebino. Mrzlek je pomemben kraški izvir tik Soče nad Solkanom, zajet za oskrbo Nove Gorice s širšo okolico. Iz varstvenih razlogov je bilo treba določiti njegovo zaledje, tudi s pomočjo barvanja Čepovanskega potoka. Izkazalo se je, da pripada zaledju Mrzleka večji del kraške Banjške planote. Kot posebno zanimivost naj omenim, da so podzemeljske vodne zveze v zaledju Mrzleka podo-

bne alpskim: obstajajo namreč podzemeljska raztekanja in mešanja voda, kar je zelo pomembno za varovanje pitne vode pred onesaženjem.

Prispevek J. Č a r j a »*Geološka zgradba požiralnega obrobja Planinskega polja*« temelji na izsledkih t.im. podrobnega geološkega kartiranja (1 : 5.000). Rezultat kartiranja nista le podrobni a vendar pregledni geološka in tektonska karta Planinskega polja, s prerezi (v prilogi), ampak tudi nova dognanja o povezavi določenih kraških oblik z določenimi litološko-tektonskimi podlagami. V literaturi večkrat naletimo na navidezno protislovne trditve, da prelomi predstavljajo oviro za vodo, obenem pa je prelomljenost karbonatnih kamnin osnovni pogoj za nastanek krasa. S tega vidika so posebej zanimivi Čarjevi izsledki: zdrobljene cone (često v vzporednih prelomnih conah) s tektonsko glino in milonitno moko so praktično neprepustne, delno do dobro prepustne so porušene cone, odlično prepustne pa razpoklinske cone. Na Planinskem polju se s tem skladajo tako ponorne cone kot tudi oblika in razporeditev vrtač ter udornic.

Z navpičnim prenikanjem površinske vode se že dlje časa ukvarja Janja K o g o v-š e k, ki nas s prispevkom »*Vertikalno prenikanje v Planinski jami v obdobju 1980–81*« seznanja z izsledki novejših opazovanj. Posameznim curkom, ki prenikajo skozi jamski strop, je merila temperaturo, pretok, pH in trdoto, vzporedno pa tudi količino padavin na površju. Spremembe lastnosti vode odražajo »vodne valove« — ob povečanem pretoku se zniža trdota. Kljub številnim izsledkom avtorica meni, da bi bilo iz podatkov mogoče dobiti še več, če bi jih bilo mogoče ustrezneje, s pomočjo računalnika, obdelati.

Tudi članek F. Š u š t e r š i č a »*Morfologija in hidrografija Najdene jame*« se v veliki meri ukvarja s podzemeljsko hidrografijo. Jama je bila natančno znova izmerjena in s skoraj 5 km rovov sodi med večje slovenske jame. Obenem z meritvami je avtor zabeležil celo vrsto morfometričnih in drugih značilnosti jamskih rovov, kar mu je obenem z obdelavo merskih podatkov omogočilo podroben morfološki opis. Na podlagi morfologije, hidrografije in jamskih sedimentov avtor ugotavlja, da Najdena jama, ki jo sicer voda takorekoč v celoti zalije, ni neposreden odvodnik Planinskega polja, temveč le vodokaz v masivu.

Prispevek R. G o s p o d a r i č a »*Morfološki in geološki položaj kraških votlin v ponornem obrobju Planinskega polja*« se navezuje oziroma dopolnjuje prispevka J. Čarja in F. Šušteršiča. Čarjeve izsledke »poglobi« v podzemlje, morfologijo in hidrografijo Najdene jame pa dopolni z geološkimi podatki. Poleg Najdene jame, Logarčka in Mačkovice je avtor analiziral podatke še za okoli 50 jam v severnem robu Planinskega polja. Ugotovil je, da so jamski rovi razporejeni v petih etažah in da so rovi v Najdeni jami veliko bolj prilagojeni smerem in vpadnicam skladov, kot pa smerem prelomov. V naslednjem prispevku »*Stratigrafija jamskih sedimentov v Najdeni jami ob Planinskem polju*« nas isti avtor podrobneje seznanja s samimi sedimenti, njihovimi značilnostmi in lastnostmi, stratigrafijo in relativno starostjo. Dobljene izsledke primerja z rezultati svojih prejšnjih raziskav v jamah na Pivki in ob Cerkniskem polju in za zaključek podaja pregledno tabelo kvartarnih sedimentov Planinskega polja z zaledjem, do Pivške kotline na eni in Cerkniskega polja na drugi strani.

Zadnji je članek A. K r a n j c a »*Sedimenti iz Babje jame pri Mostu na Soči*«, ki obravnava sedimente iz izvorne jame v vzhodju Banjščic. Analize teh sedimentov, vključno datacija s pomočjo ¹⁴C, kažejo, da je v najmlajši preteklosti, pred nekaj sto

leti, prišlo do velikega preobrata v sedimentacijskih procesih: potok je nehal odlagati prodnato-peščene plasti, s katerimi je bil jamo že skoraj zapolnil do stropa, in danes nosi le še izredno dobro zaobljen prod, prejšnji nanos pa je takorekoč odstranjen.

Andrej Kranjc

Acta carsologica — Krasoslovni zbornik, 11 (1982), SAZU, Razr. za narav. vede, Inštitut za raziskovanje krasa, str. 131, 41 slik, Ljubljana 1983

Zvezek vsebuje sedem prispevkov izpod peresa devetih avtorjev, od tega jih je sedem članov inštituta. Tematika obsega regionalno krasoslovje in speleologijo (prispevka o krasu v Krškem hribovju in v Istri), kraško hidrologijo oziroma hidrogeologijo (Rakov Škocjan, Vipava, Postojnska jama) ter jamske sedimente (Postojnska jama in Jama pri Predjami).

Članek P. H a b i č a »Kraški pojavi v Krškem hribovju« nas seznanja s posebnim tipom osamelega krasa, plitvega fluvio-krasa v slovenskem subpanonskem svetu. Poleg speleološkimi objektom je avtor posvetil posebno pozornost kraškim depresijam in razvoju vodnega omrežja oziroma fazam zakrasevanja.

Naslednji, tudi še bolj regionalni prispevek »Mavraška in Smokavska vala ter Jama pod Krogom« (P. H a b i č a, R. G o s p o d a r i č, A. M i h e v c, F. Š u š t e r š i č) obravnava slepe doline oziroma robno kraško polje na stiku fliša in apnenca v severni Istri, med Gračiščem in Sočergo. Poleg geomorfologije obravnava prispevek tudi kraško hidrogeologijo, hidrologijo in seveda podrobno študijo jame, saj je bila raziskava usmerjena bolj aplikativno, z namenom, da oceni možnosti za odpravo občasnih poplav v dnu teh slepih dolin.

Prispevek R. G o s p o d a r i č a, J. K o g o v š e k in M. L u z a r j a »Hidrogeologija in kraški izviri v Rakovem Škocjanu« zapolnjuje občutno vrzel v poznavanju oziroma predstavitvi našega »kraškega parka« Rakovega Škocjana. Podrobneje sta predstavljeni geologija in hidrologija te zanimive kraške doline, posamezni izviri imajo obdelane fizikalno-kemične lastnosti, niti niso pozabljene poplave. Zanimiva in presenetljiva je ugotovitev, da izvirov v Rakovem Škocjanu ne napajajo podzemeljske vode izpod Javornikov, ampak le cerkniške vode.

K temeljnim obdelavam v kraški hidrografiji sodi članek P. H a b i č a »Kraški izviri Vipave in njihovo zaledje«. Po količini (0,7—70 m³/s) in ugodnem, neposeljenem in gozdnatem zaledju, bi bili ti zajezeni in prelivni kraški izviri (nekaj je občasnih in nekaj stalnih) zelo primerni za oskrbo z vodo. To potrjujejo tudi dobljene fizikalno-kemične lastnosti vode.

Rezultate krajevno razširjenih opazovanj vertikalnega pretoka v kraških kamninah podaja prispevek Janje K o g o v š e k »Prenikanje vode in izločanje sige v Pisanem rovu Postojnske jame«. Poleg že ustaljene metode meritev vodnih curkov je avtorica tokrat merila tudi izločanje karbonatov iz vode, ki polzi po sigi. Tako se je na posamezne kapnike v enem letu odložilo od 44—550 g CaCO₃. S tem ta prispevek tudi poglobljeno posega v vprašanje rasti kapnikov oziroma odlaganja sige.

S sigo se ukvarjata tudi zadnja dva prispevka v tej številki Acta carsologica. R. G o s p o d a r i č s soavtorjema M. I k e y a in T. M i k i poroča o »Datiranju stalaktita iz Postojnske jame z ESR metodo«. To je prvi poskus datiranja sige iz naših jam.